

A venezuelai válság és a nemzetközi olajpiac

Buzás Sándor és Kulcsár Attila

Április 22-én Ali Rodríguez, az OPEC jelenlegi főtitkárát nevezték ki a venezuelai nemzeti olajvállalat, a PDVSA elnökének. Ezzel a lépéssel kívánta Hugo Chávez venezuelai elnök az országban kialakult gazdasági-társadalmi feszültséget csökkenteni. Az elnökhöz politikailag közel álló Rodríguez, egykori venezuelai olajminiszter, elemzők szerint megfelelő tekintéllyel rendelkezik, hogy a kormányzat és a PDVSA vezetői között alakuló, meglehetősen törékeny konszenzust megerősítse. A főtitkár három éven belül az ötödik elnöke az állami vállalatnak.

Ezzel a lépéssel lenyugodni látszanak a kérdések a latin-amerikai országban, ahol április közepén katonai puccsok sorozata okozott komoly nemzetközi nyugtalanságot.

Az ország gazdasági megosztottsága a múlt év végén erősödött fel, amikor az elnök egy 49 tételből álló radikális gazdasági törvénycsomagról hozott rendeletet. Ez a törvénycsomag, amelyben megtalálhatóak többek között az adórendszer, a földtulajdont és a bankrendszert alapvetően befolyásoló törvények is, az állam szerepét jelentősen kiterjesztette a gazdaságban, elsősorban úgy, hogy a gazdaság vezető pozícióiba az elnökhöz hű, politikailag lojális emberek kerültek. Az üzleti élet vezetőit és a szakszervezeteket is felháborította ez az elnöki rendelet, amelyet a közvéleménnyel és az ellenzékkel való konzultáció nélkül alkottak meg. Ennek következtében az amúgy is nehéz gazdasági helyzetben levő országban állandó sztrájkhangulat alakult ki.

Az április 12-i katonai hatalomátvételt, amikor Chávezt lemondatták, közvetlenül a hazai gazdaság motorjaként működő nemzeti olaj-

vállalat, a PDVSA múlt hónapban leváltott vezetőivel kialakult vita miatt kihirdetett általános sztrájk véres megtorlása okozta. Az elnök a múlt hónapban leváltotta az egyre nagyobb függetlenséget kiharcoló olajtársaság vezetőit, akik élesen kritizálták a 2001 novemberében meghozott „Szénhidrogén-törvényt”, és saját embereit ültette helyükre. A PDVSA korábbi vezetői az olajtermelés növelését tűzték ki célul, amelyet az olajpiaci helyzet indokolt. Chávez elnök – az olaj világpiacon 25-28 dollár/hordós árszínvonalának megtartása érdekében – pontosan be akarta tartani az OPEC-en belül megállapított venezuelai kvótának megfelelő, tehát 2,5 millió hordós termelést. Ehhez tudni kell, hogy az elnök az olajkartell politikájának erős támasza. Ugyanis amikor 1999-ben hatalomra került, a kőolaj hordónkénti ára 10 dollár körül mozgott, ami az országnak komoly piacvesztést és jelentékeny, 6,1%-os GDP-visszaesést okozott. A 2002-es költségvetést a venezuelai olaj 18,50 dollár/hordó eladási ára alapján tervezték meg. (A venezuelai nyersolaj nehezebb és magasabb kéntartalmú, mint az amerikai irányadó olajtípus, a West Texas Intermediate (WTI), így annak kereskedelmi ára átlagosan 4 dollár/hordóval alacsonyabb, mint a WTI-ár.)

Venezuela a világ negyedik legnagyobb olajexportőre, amely az Egyesült Államok nyersolaj-importjának 13%-át biztosítja. Olajpiaci stratégiai pozíciója miatt a belső politikai feszültségek jelentősen befolyásolták a nyersolaj világpiacon az árát is.

Az olajár áprilisban meglehetősen hektikusan mozgott. Az Európában standard olajtípusnak számító Brent április 4-én 28 dol-

lár/hordó feletti árral féléves csúcsot döntött, ami a közel-keleti helyzet eszkalációjával függött össze. A szabadpiacokon és a tőzsdéken a venezuelai politikai gazdasági helyzet is komoly nyugtalanságot okozott. Az általános sztrájk időszakában az olajárak kismértékben emelkedtek, mivel a munkabeszüntetés rövid időre leállította a venezuelai olajexportot. A londoni (IPE) és new-yorki (NYMEX) olajtőzsdén, az elnök eltávolításakor, április 12-én az árak meredeken estek, így az olaj 23,8 dollár/hordó körüli áron stabilizálódott. A nyersolaj ára azonban április 15 óta újra a 25-26 dollár/hordó ársávba került, miután Hugo Chávez venezuelai elnök váratlanul visszatért hivatalába, mindössze két nappal az után, hogy katonai puccs távolította el onnan.

Az olajár stabilitását kétségtelenül elősegítik az OPEC és a szervezeten kívüli legnagyobb olajexportáló országok – Oroszország, Mexikó, Norvégia – termelési kvótái, valamint az elmúlt hetek amerikai erőfeszítései a közel-keleti válság megoldására. Azonban komoly bizonytalanságot jelent, hogy a kockázati tőkealapok és a spekulációs társaságok hosszútávra fektettek be az olajtőzsdéken, illetve, hogy bizonytalan, vajon a venezuelai elnök ténylegesen visszaszerzi-e a katonaság és a társadalom támogatását „reform”-politikájához.

A populista szólamokat hangoztatva hatalomra került Chávez, aki korábban maga is hajtott végre katonai puccsot Venezuelában, de 1999-ben demokratikus úton került hatalomra, nem váltotta be ígéreteit. Eleinte 80%-ot is elérő népszerűségi indexe mára 30% alá süllyedt. Ebben része volt a demokratikus módszereket mellőző vezetési stílusának is, valamint éles és nyílt Amerika-ellenességének. Számos szakértő szerint ennek köszönhető, bár ez egyelőre nem bizonyított, az amerikai támogatás az elnök lemondatásánál. Az USA nem utolsósorban azt ellenzi, hogy a venezuelai elnök külpolitikájában prioritást élveznek baráti kapcsolatai Kubával, Líbiával, Irakkal és Iránnal, továbbá, hogy elítélte az Egyesült Államok afganisztáni akcióját.

Az Egyesült Államok külpolitikáját manapság a latin-amerikai térségben a baráti kapcsolatok fenntartása jellemzi. A korábban jellemző aktív részvételen és beavatkozásokon alapuló politika a múlté. Az egyetlen Kuba kivételével hivatalo-

san minden térségbeli országgal baráti a viszony, amit az is jelez, hogy a teljes amerikai kontinensre kiterjedő Amerikai Szabadkereskedelmi Egyezmény (FTAA) már megindult tárgyalásain is minden térségbeli ország részt vesz. Ugyanakkor Chávez Venezuelájával nagyon óvatos a viszony, hiszen ez egyrészt nyíltan elutasítja az amerikai értékeket, másrészt erősen korlátozza a demokráciát. Ugyanakkor Chávez támogatottsága még mindig relatíve magas, különösen ha figyelembe vesszük, hogy az ellenzékben nincs olyan személyiség, aki alkalmasnak látszik az ország vezetésére (részben ez volt az oka a jelenlegi puccs kudarcának is). Végül meghatározza az USA hozzáállását, hogy Venezuela a harmadik legnagyobb olajforrása, és csak Chávezen múlik, hogy nincs még ennél is előkelőbb helyen a sorban.

Bonyolítja a helyzetet, hogy a Venezuelával szomszédos Kolumbiában, amely mellesleg nem ápol jó kapcsolatokat Venezuelával, jelentős USA-támogatással folyik a harc a terroristák és kábítószer-termelők ellen, akik ennek következtében – a nehezen ellenőrizhető határokat átlépve – a környező országokban keresnek menedéket. Ez már önmagában is feszültségeket kelt a térségben. Ha azonban Venezuelában esetleg újabb puccs vagy polgárháború robbanna ki, amit egyelőre nem lehet kizártnak tekinteni, akkor – figyelembe véve az argentin eseményeket is – akár egész Dél-Amerika gazdasági és politikai stabilitása is megrendülne. Ugyanis a zömében erősen eladósodott, elmaradott és periférikus helyzetű országok a külföldi tőkebefektetések nélkül képtelenek gazdaságuk fejlesztésére, teljesítményük növelésére. Márpedig az egyre több potenciális vagy tényleges válságócot produkáló régió a legkevésbé sem lehet vonzó célpont a külföldi befektetők szemében.

* * * * *